

Király Erzsébet (1936-2017)

Búcsú Király Erzsébettől

Király Erzsébet 75. születésnapjára az Olasz Tanszék megjelentetett egy kötetet, melynek bevezetőjében Sallay Géza, akit Erzsike mindig mint első mesterét tartott számon, néhány sorban felvázolta tanítványa tudományos pályájának állomásait, és kiemelte a nehézségeket, melyekkel meg kellett küzdenie azért, hogy azoknak az ismereteknek és tudományos módszereknek a birtokába juthasson, melyek későbbi kutatói személyiségének az alapját képezték.

Vasútímunkás-családból származott, az egyetemre, ahogy a legtöbben, meglehetősen hiányos olasz nyelvi tudással érkezett, és csak hatalmas lelkesedésének és óriási akaraterjének köszönhetően tett szert egy egészen nagyszerű nyelvismeretre, amely, emlékszem, igen választékos és irodalmi színezetű olasz nyelvhasználat volt.

Az irodalom iránti lelkesedését még az iskolából hozta magával: Erzsike szenvedélyes vers- és regényolvasó volt, aki, ahogy ő maga visszaemlékezett erre, úgy falta a könyveket, hogy még a gyerekek számára általában „unalmas” leíró részeket sem hagyta ki – ez az egész életét végigkísérő olvasási szenvedély az utolsó években a Harry Potter-regényekkel éledt újra, melyeknek még egy rövid tanulmányt is szentelt.

Az ötvenes évek nehéz körülményei közepette, mikor a közvetlen kapcsolatok lehetőségei rendkívül gyérek voltak, ha valaki, mint ő, italianistává akart válni, minden lehetséges alkalmat meg kellett ragadnia ahhoz, hogy kapcsolatba kerülhessen az olasz kultúrával: a kevés olasz nyelvű újságot, a késő éjszakába nyúló rádióhallgatásokat, mikor be lehetett fogni néhány olasz adót rövidhullámon – de tudományos szinten is csak kevés új könyvhöz lehetett hozzájutni, és nem volt lehetőség semmilyen tanulmányútra. Ezek mégis, olyan nehézségek voltak, amelyek harcra ösztönöztek, és ez a harc szinte egész embert kívánt.

Mindehhez adódtak a magánélet nehézségei és később a betegségek, melyekkel azonban Erzsike még a legnehezebb pillanatokban is a csak rá jellemző humorral és öniróniával nézett szembe.

Amikor tanársegédként bekerült az egyetemre, Erzsike az olasz irodalom minden korszakát tanította, nem önszántából, hanem mert ez volt a tanársegéd feladata – de talán éppen ennek a napszámosmunkának köszönhetően fejlődött ki az a széles körű és teljes látásmód, amellyel az olasz irodalmat tanulmányozta. Természetesen nem csupán ezért: Erzsikének hihetetlenül tág horizontú ismeretei voltak a főbb európai irodalmak terén is, ami lehetővé tette számára, hogy európai perspektívában vizsgálja az olasz és a magyar irodalmat.

Éppen emiatt történt, hogy 1976-tól részt vehetett az Irodalomtudományi Intézet reneszánsz-barokk kutatócsoportjának munkájában, ami jelentős fordulatot hozott tudományos pályájában, mert a magyaros kollégákkal való kapcsolat révén tudta igazán elmélyíteni kutatói tevékenységének kifejezetten filológiai aspektusait. Ennek a közös munkának köszönhetően születtek meg azok a könyvek, melyek valószínűleg életműve legmaradandóbb részét alkotják: az 1989-es Tasso és Zrínyi-tanulmány, amely kandidátusi disszertációjának az átdolgozása, vagy az ezt megelőző, ugyancsak

Zrínyiről szóló, Kovács Sándor Ivánnal közösen írt „Adria tengernek fönnforgó habjai”.

Erzsike az olasz irodalmat, részben a tanítási kötelezettségek miatt is, hátulról visszafelé járta be, a 20. századtól, különösen pedig a 20. sz.-i költészettől elindulva (pl. Campana, akit a francia szimbolistákkal vet egybe, vagy Pavese és Pasolini narratív költészete, De Filippo színművei, és ne felejtsük ki saját szép Pavese-fordítását sem, Tra donne sole, amely Barátnők címen jelent meg 1980-ban). Aztán következett a 18–19. század a korai romantikával, a Homérosz–Osszián vitával, de legfőképp Leopardival, aki kétségtelenül egyik legkedvesebb szerzője volt, aki a legközelebb állt hozzá, és akiről 1968-ban egyetemi doktori értekezését is írta. Ezt a munkáját évekkel később túlhaladottnak érezte, de sohasem szűnt meg foglalkozni a témával. Ez után következett a reneszánsz, a manierizmus és a barokk, Ariostóval és főleg Tassóval, illetve ez utóbbinak Zrínyire gyakorolt hatásával. Minden valószínűség szerint ez volt pályájának legtermékenyebb időszaka. Aztán lassanként elérkezett a középkorhoz, imádott Jacoponéjához és a tudós, érzékeny Cavalcantihoz, végül pedig jött Dante, akivel az utolsó években rengeteget foglalkozott, és akiről utoljára hallottuk őt nyilvánosan előadni.

Erzsike kevesebbet írt és publikált, mint amennyit tanított („az írással jobban meg vagyok akadva, mint a szóval” – mondta): publikációi csak egy kis részét képezik annak az imponáló ismeretanyag-, ötlet-, intuíció- és elemzés-tömegnek, melyet Erzsike az évek során átadott egyetemi előadásain, szemináriumain, és sokszor informális magánbeszélgetéseken. Elsősorban a tanítás kedvéért tanult és kutatott, és a tanítás volt az a forma, melyen keresztül a leginkább képes volt közvetíteni nem csak azt, amit tudott, hanem mindenekelőtt és legfőképpen átadni azt a lelkesedést, amelyet az irodalom és általában a művészetek, illetve az emberi szellem minden magasrendű megnyilvánulása iránt érzett (nagyon szerette például a klasszikus zenét), és amely erőt adott neki, hogy helyt álljon a számára nem minden nehézség nélkül való életben.

Írásai képet adnak nekünk Erzsike tudósi nagyságáról, ám mégis, csak a mi emlékezetünk képes híven megőrizni azt a lelkesedést és szeretetet, mely őt éllette.

Salvi Giampaolo

(elhangzott 2017. január 23-án a Rákospalotai köztemetőben)